

УТИЦАЈ ИСКУСТВА ИГРАЧКОГ И СТРУЧНОГ КАДРА НА ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТ У ФУДБАЛУ

Бојан Леонтијевић
Факултет спорта и физичког васпитања, Универзитет у Београду, Србија

Сажетак

Циљ овог рада је да се испита утицај такмичарског искуства фудбалера и тренера у Лиги шампиона на остварени резултат у том такмичењу. Анализом су обухваћени сви тренери који су водили своје тимове у групној фази овог такмичења (34) и сви играчи који су забележили бар један наступ (578), у сезони 2019/2020. Искуство је процењивано на основу стажа у клубу, броја наступа у претходним сезонама у такмичењу Лига шампиона и то: у садашњем и претходном клубу, у улози стартера, уласком са клупе или седењем на клупи. Искуство тренера процењивано је на основу трајања каријере, стажа у клубу, броја утакмица у такмичењу са садашњим и претходним клубовима. Резултати су показали да је искуство играња у Лиги шампиона значајно за остваривање резултата у овом такмичењу. Највећа вредност су претходни наступи у стартној постави ($p < 0,001$) и то са актуелним клубом ($p < 0,001$). Када су тренери у питању, нема значајне разлике између тренера чији су тимови остварили пласман у ТОП16 и оних који нису по питању претходног такмичарског искуства, али издваја се ипак, нешто већи укупан број утакмица, у овом такмичењу, које су тренери водили у претходним клубовима, код тренера ТОП16 тимова. Закључак је да је претходно такмичарско искуство веома важно, пре свега за играче, стечено, пре свега, у улози стартера на претходним утакмицама. Налази овог истраживања своју примену могу наћи у процесу селекције фудбалера за такмичење.

Кључне речи: ЛИГА ШАМПИОНА/ ИГРАЧИ/ ТРЕНЕР/ ТАКМИЧАРСКИ РЕЗУЛТАТ/ ИСКУСТВО

Кореспонденција са аутором: Бојан Леонтијевић, E-mail: bojan.leontijevic@fsfv.bg.ac.rs

УВОД

Успех у савременом, врхунском спорту дефинише се оствареним резултатом на такмичењима. Фудбал као најмасовнији спорт у свету, по аналогији и најпопуларнији, своје јунаке добија на клупским и репрезентативним такмичењима на светском и континенталном нивоу. Кад је реч о клупском фудбалу, Лига шампиона је најпрестижније такмичење у свету, па према томе трофеј Лиге шампиона представља највећи изазов за све учеснике, а то су најбоље екипе националних шампионата (Lago-Penas et al., 2011).

Остваривање резултата у фудбалу, на сениорском нивоу, производ је квалитетне припреме фудбалера на плану технике, тактике, физичке, психолошке и теоријске припреме (Janković et al., 2016). Методе припреме фудбалера временом се мењају у складу са еволуцијом саме игре, коју све више одликују високо интензивне активности и све краће време приликом доношења одлука (Wallace & Norton, 2014; Bradley et al., 2016). Процесом селекције играча, бирају се они који могу да одговоре захтевима игре на физичком плану. Методе развоја способности у доброј мери су стандаризоване. Технички обучени играчи се подразумевају на врхунском нивоу, док је одабир тактичког плана игре ствар опредељења тренера. Према томе, остаје поље психолошке припреме, као простор који може у значајној мери утицати на исход, било на индивидуалном или екипном плану. У том погледу, од играча се захтева да буду ментално јаки, фокусирани, мотивисани, стабилни током такмичења, како спољашњи фактор, пре свега, не би утицао на њихове перформансе.

Истраживања су потврдила да ментално јаки спортисти имају висок степен самопоуздања, и да као такви, могу остати релативно имуни на утицај спољашњих фактора, као што су конкуренција, важност утакмице, резултат, непредвиђене околности (Clough et al., 2002). Поред тога, истраживања из развојне психологије показала су да узраст спортиста утиче на самоперцепцију, емоционалне реакције, мотивацију, степен друштвеног утицаја (Weiss, 2004). Утицај узраста огледа се у способности боље контроле емоција, већег степена мотивације и рационалнијег приступа у припреми за такмичење спортиста старијег узраста. Према томе, Николс и сарадници (2009) сугеришу да би узраст, односно године спортисте, као и искуство, односно време проведено у бављењу одређеним спортом, могло да утиче на јак спортски менталитет. Према томе, на примеру фудбала, могло би се прецизније говорити о такмичарском искуству, као кључном фактору у развоју јаког менталитета, који генерише све когнитивне и конативне способности фудбалера (Connaughton et al., 2008).

Искуство фудбалера може се посматрати кроз његове године (узраст), али и кроз број наступа у одређеном такмичењу. Пракса је показала да се фудбалски тимови, у том погледу, стратешки разликују и деле на развојно оријентисане и такмичарске. Како је Лига шампиона такмичење где је најизраженији такмичарски аспект, тимови су конципирани тако да су искусни играчи протагонисти игре. Међутим, анализе су показале да када се говори о искуству, пре свега годинама играча, битан фактор представља моменат када перформансе фудбалера почињу да падају, а тај праг за голмане је 33. година, за одбрамбене фудбалере 32., за везне 31. и за нападаче 30. година (Poli et al., 2021). Такође, континуитет играчког кадра, односно мали број промена у прелазним роковима, представља битан фактор који позитивно утиче на резултат (Poli et al., 2021). Поставља се питање, да ли и на који начин искуство играња у одређеном такмичењу, у различитим улогама утиче на резултат који тим постиже!? У истраживањима која су се бавила утицајем различитих фактора на постизање резултата потврђено је да много тога утиче на постигнуће у фудбалу, од локације где се утакмица игра, статуса или важности меча, квалитета противника, утицаја публике и амбијента, до статистичких показатеља који указују на ефикасност извођења одређених техничко-тактичких елемената (Winter, C. & Pfeiffer, M. 2015; Almeida et al., 2014; Evangelos et al., 2014).

Улога фудбалских тренера кроз еволуцију фудбалске игре јасно је позиционирана као један од најзначајнијих фактора у постизању резултата у фудбалу. У поређењу са играчима, тренери немају јасно детерминисану границу када су године живота у питању и није редак случај да тимове у Лиги шампиона предводе стручњаци са преко 70 година. Међутим, у пракси се дешава да су много чешће

промене тренера у ситуацијама када изостаје резултат, па тренери тешко успевају да остваре континуитет рада. Истраживања су показала да смена тренера доноси позитиван ефекат у смислу резултата, али краткорочно посматрано, па клубови, посебно они без јасне стратегије често посегну за оваквим мерама (Paola et al., 2012; Lagos-Penas, 2010; Gomez et al., 2021). Кроз досадашњу праксу и анализу најзначајнијих такмичења у фудбалу ипак се показало да тренери са одређеним рејтингом, дефинисаним кроз резултате у претходних 10 година, имају значајан утицај на постизање резултата тимова које предводе (Maderer et al., 2014). Ипак, нема података да ли и на који начин континуитет и искуство рада тренера у одређеном такмичењу, посебно са тимом који већ води, има утицаја на остварене резултате тима.

Такмичарско искуство се може посматрати из више углова. Фудбалске екипе се у току једне сезоне надмећу у више такмичења, играчи имају различите улоге у конструкцији тима, такмичења носе различите изазове, циљеве. Па према томе, циљ овог рада је да испита утицај такмичарског искуства фудбалера и тренера у такмичењу Лига шампиона на остварени резултат. На основу резултата досадашњих истраживања, непосредне праксе, претпоставља се да ће претходно такмичарско искуство играња и вођења тимова имати значајан утицај на резултате. Посебно се очекује израженост утицаја играња у стартној постави и то у клубу у коме се играч тренутно налази. Значај овог истраживања може се посматрати и са теоријског и практичног аспекта. Међутим, основна вредност овог рада је у процесу селекције играча за такмичења која носе највеће изазове, самим тим и одговорности.

МЕТОДЕ

Узорак испитаника

За потребе овог истраживања, анализирано је претходно искуство укупно 34 тренера (51.4 ± 8.5 година), који су водили своје тимове у такмичењу Лиге шампиона у фудбалу за сезону 2019/2020. Исти протокол користио се и за све фудбалере који су учествовали у такмичењу, укупно 578 играча (26.6 ± 1.5 година). Истраживањем је обухваћено искуство сваког фудбалера који се бар једном нашао у званичном протоколу за утакмицу у Лиги шампиона у сезони 2019/2020.

Узорак варијабли и начин прикупљања

Искуство тренера и фудбалера анализирано је до почетка такмичења у сезони 2019/2020, како би се прецизније одредио његов утицај на остварени резултат у наступајућем такмичењу. На основу постављеног циља, праћене су варијабле везане за тренере и играче посебно. Према томе, искуство тренера процењивано је на основу следећих варијабли:

- трајање тренерске каријере;
- стаж на позицији шефа стручног штаба у клубу;
- укупан број утакмица у Лиги шампиона;
- број утакмица у Лиги шампиона у садашњем клубу;
- број утакмица у Лиги шампиона у претходним клубовима;

Претходно искуство играча процењивано је на основу следећих варијабли:

- стаж играча у клубу;
- укупан број утакмица у Лиги шампиона;
- број утакмица у Лиги шампиона у садашњем клубу;
- број утакмица у Лиги шампиона у претходним клубовима;
- број утакмица у Лиги шампиона у садашњем клубу на којима је играч наступио у стартној постави;

- број утакмица у Лиги шампиона у садашњем клубу на којима је играч ушао са клупе;
- број утакмица у Лиги шампиона у садашњем клубу на којима је играч седео на клупи за резервне играче;
- број утакмица у Лиги шампиона у претходним клубовима на којима је играч наступио у стартној постави;
- број утакмица у Лиги шампиона у претходним клубовима на којима је играч ушао са клупе;
- број утакмица у Лиги шампиона у претходним клубовима на којима је играч седео на клупи за резервне играче.

Прикупљање података, везаних за праћене варијабле, извршено је посредством сајта „трансфермаркет“ (<https://www.transfermarkt.com/>). На основу селектираних варијабли, подаци су уношени у ексел фајл како би се приступило даљој статистичкој обради. Поред већ наведених зависних варијабли, резултати везани за искуство фудбалера и тренера сврстани су и у односу на две независне варијабле и то екипе које су прошле групну фазу (ТОП 16) и екипе које нису прошле групну фазу такмичења (ГРУПНА ФАЗА).

Обрада података

Свака варијабла је обрађена стандардном дескриптивном статистиком (средња вредност и стандардна девијација). Испитивање разлика између две независне варијабле извршено је непараметријским Ман-Витни У тестом за независне узорке. Ниво статистичке значајности био је на $p < 0,05$ и $p < 0,001$. Сви статистички тестови су били обрађени коришћењем СПСС 20.0 програма (SPSS INC Chicago, IL). Резултати су приказани табеларно и графички.

РЕЗУЛТАТИ

Резултати овог истраживања показали су да, када су играчи у питању, претходно такмичарско искуство има значајан утицај на пласман екипа у елиминациону фазу такмичења. Тачније, тимови који су располагали са фудбалерима који имају значајно више наступа у такмичењу Лига шампиона успели су да прођу групну фазу такмичења (Табела 1). Ипак, важно је истаћи податак да су успешније екипе у својим редовима имале играче који имају нешто дужи стаж у тренутном клубу (2,79 vs 2,06 година), а посебно већи број наступа у Лиги шампиона са тренутним клубом ($p < 0,001$).

Табела 1 Претходно искуство играча представљено кроз узраст, стаж у клубу и број наступа у Лиги шампиона

	Играчи		У тест.
	ТОП 16	ГРУПНА ФАЗА	
Године	26,74	26,29	0,407
Члан клуба(година)	2,79	2,06	0,009
Укупно ЛШ мечева	27,35	8,04	0,000
ЛШ мечева у клубу	16,03	4,26	0,001
ЛШ мечева ван клуба	11,33	3,78	0,001

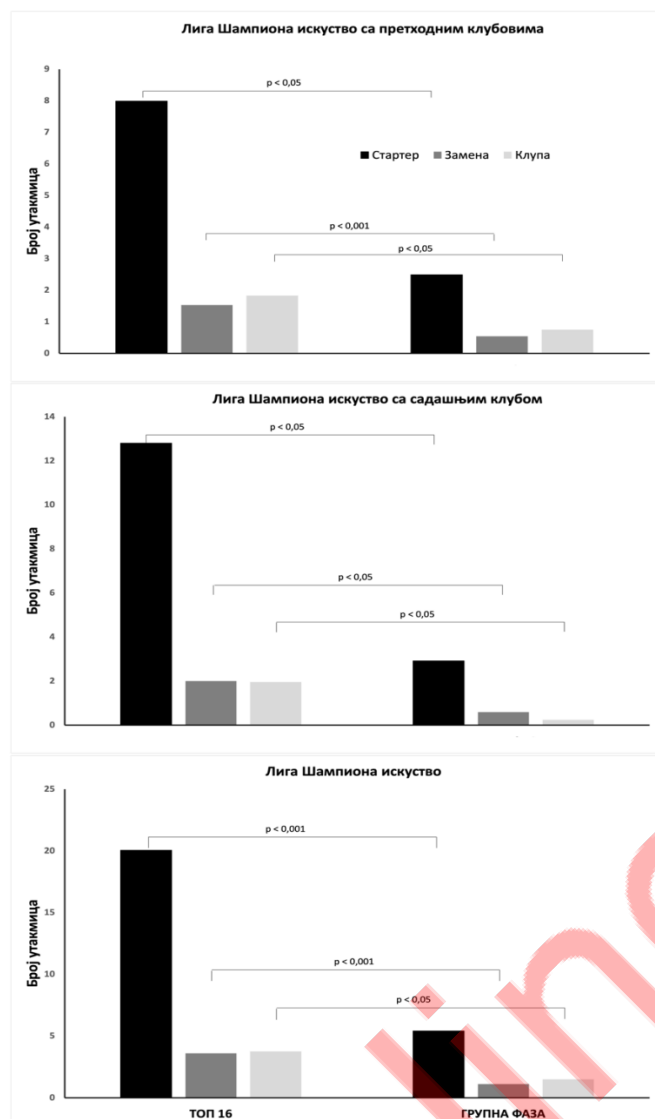
Претходно искуство, посебно у такмичењу Лига шампиона, у погледу тренера који су предводили своје клубове, статистички није показало значајан утицај на остварене резултате у овом такмичењу (Табела 2). Међутим, значајнији од осталог је податак, да су тренери који су прошли групну фазу са својим тимовима, у просеку ≈ 38 утакмица већ предводили тим у овом такмичењу, за разлику од оних који нису успели да остваре тај резултат, само ≈ 9 . Поред тога, интересантан је

податак да су тренери то искуство стекли углавном захваљујући наступима у Лиги шампиона са претходним клубовима (29,22 vs 6,94).

Табела 2 Претходно искуство тренера представљено кроз узраст, стаж у клубу и број наступа у Лиги шампиона

	ТРЕНЕРИ		У тест.
	ТОП 16	ГРУПНА ФАЗА	
Године	52,06	50,75	0,468
Члан Клуба (година)	1,36	1,43	0,237
Трајање каријере (година)	11,7	10,27	0,360
Укупно ЛШ мечева	37,89	8,81	0,066
ЛШ мечева у клубу	9,00	1,88	0,220
ЛШ мечева ван клуба	29,22	6,94	0,104

Искуство играња у Лиги шампиона тимовима који су остварили пласман у ТОП16 у највећој мери је помогло када су играчи то искуство управо стицали наступима у стартној постави, прецизније када су више времена проводили на терену (Графикон 1). Претходно искуство, посматрано кроз наступе у стартној постави, уласку у игру са клупе и седењу на клупи за резервне играче, генерално се разликује и унутар али и између група, дакле највише искуства је стечено управо играњем у стартној постави.

Графикон 1 Упоредна анализа искуства играња у Лиги шампиона у различитим улогама (стартер, измена, клупа) тимова који су остварили пласман у ТОП 16 и оних који су такмичење завршили у групној фази.

ДИСКУСИЈА

Циљ овог истраживања био је да се анализира претходно стечено искуство у такмичењу Лига шампиона у фудбалу, свих њених непосредних актера, играча и тренера. На основу анализе, као секундарни циљ, потребно је било утврдити евентуалне разлике у искуству фудбалера и тренера, тимова који су остварили пласман у елиминациону фазу такмичења (ТОП16) и оних који су своје учешће завршили у групној фази (ГРУПНА ФАЗА). На основу добијених резултата, може се констатовати да је искуство у овом такмичењу изузетно важно јер су фудбалери и тренери који су наставили такмичење (ТОП16) имали значајно више наступа у претходним сезонама.

Просечна старост фудбалера који су наступали у сезони 2019/2020, у такмичењу Лиге шампиона, била је између 26 и 27 година, очекивано без разлике у односу на екипе које су прошле групну фазу и оне које нису у томе успеле. Сличан резултат добили су Кален и сарадници (2019) који су констатовали да се у односу на прву сезону Лиге шампиона 1992/1993, просечна старост тимова у Лиги шампиона повећала са 24,9 на 26,5 година. Интересантно је испратити да ли ће се у наредном периоду наставити тај тренд с обзиром да је према појединим истраживањима период између 27. и 28. године најпродуктивнији за остваривање најбољих резултата у фудбалу (Oterhals et al., 2021). Међутим, узимајући у обзир чињеницу да се фудбал помера све више у правцу високо интензивних активности, а да је за спортисте где доминира спринт, узраст између 25 и 26 година најпогоднији за

остваривање максималних резултата (Naugen et al., 2020) може се очекивати да неће бити значајних промена када је просек година фудбалера у питању. На овакав закључак указују и подаци анализе најквалитетнијих лига Европе, тзв. Лига петице, где је просек година играча 26 (Poli et al., 2021).

Континуитет играчког кадра у већој мери успеле су да остваре екипе које су прошле групну фазу такмичења, близу три године су играчи већ у клубу пре почетка такмичења, што дефинитивно указује на значај овог фактора у процесу који претходи постизању врхунских резултата. Ако на све то придодамо резултат који указује да су успешније екипе у својим редовима имале фудбалере који су имали значајно већи број наступа у такмичењу до сада, посебно са клубом са којим се тренутно такмиче, дефинитивно се може констатовати да је резултат у фудбалу производ дугорочне стратегије, планирања и руковођења фудбалским колективом. Према томе, поред способности, уиграности екипе и непосредне припремљености, резултат на најквалитетнијем клупском такмичењу у фудбалу, опредељује низ психолошких одредница. Фудбалери једноставно морају бити ментално јаки, отпорни на варијабилност спољашњих стимулуса који производе јаке емоције и све то заједно утиче на расипање пажње, па тако и на резултат. Контрола свих тих ометајућих фактора очигледно је лакша и ефикаснија када се кроз сличне ситуације већ пролазило, прецизније, помаже претходно искуство. Потврду овог становишта добијамо врло често у пракси, где најчешће великим улагањима, у кратком временском периоду, постављају се нереални циљеви и такви подухвати се најчешће завршавају неуспехом.

Анализа искуства које су фудбалери имали у такмичењу, показала је да је најважнији онај облик искуства стечен непосредно на терену. Прецизније, корелира са минутима које је играч провео у игри. Интересантно је опет видети, на основу резултата (Графикон 1), да су екипе које су наставиле такмичење у својим редовима имале и значајно више оних фудбалера који су своје искуство стицали улазећи у игру са клупе, па чак и самим седењем на клупи. Овакви подаци указују да је непосредно играње доминантан вид стицања такмичарског искуства, али и да само присуство у припреми за такмичење, непосредно посматрање игре, активно учешће у анализи утакмица, доприноси лакшем суочавању и превазилажењу такмичарског стреса који утакмице са високим улозима носе са собом.

Водећу улогу у сваком спортском колективу свакако има тренер екипе. Анализа искуства стручњака који су предводили своје тимове у Лиги шампиона у сезони 2019/2020 указује да је претходно искуство свакако битно, не у мери као што је случај са играчима, али улога тренера подразумева утицај на многе факторе који креирају амбијент у коме један тим функционише. Тренер креира стратегију, у оквиру које се бави организацијом стручних служби клуба, координира радом стручног штаба, обликује медијску слику клуба, утиче на припрему и доживљај меча противничких играча, тренера... Према томе, знање, искуство, лидерске способности, способности комуникације и многи други аспекти тренерског посла утичу, на посредан и непосредан начин, на квалитет игре тима, самопоуздање играча, на крају и на резултат.

У пракси је потврђено да тренери са одређеним рејтингом у последњих 10 година, предводе тимове са великим буџетима, са најквалитетнијим играчима (Maderer et al., 2014), па се може рећи да им је том чињеницом олакшан пут до завршнице такмичења. На основу резултата овог истраживања очигледно је да су тренери највише своје искуство стицали у претходним клубовима, за разлику од играча. Очекивано са једне стране, са обзиром да се тренери краће задржавају у клубовима. За потпуно разумевање ове теме, важно је истаћи да, као што је случај са играчима, разликујемо тренере према њиховој профилисаности. Наиме, клубови ангажују фудбалске стручњаке у односу на своја стратешка опредељења, па тако имамо тренере који развијају играче (резултат није у првом плану), изражене лидере који доносе резултат у кратком временском року (резултат у првом плану), дакле такмичаре који се не задржавају дуго у клубовима, тренере селекторе и тренере који раде на дуже стазе у клубовима и такав рад доноси резултате, тренери попут Гвардиоле, Клопа, Симеонеа (James et al., 2007).

Значај утицаја искуства фудбалских актера (фудбалера, тренера, спортских радника...) на резултат и даље је недовољно истражена тема. За свеобухватнију анализу потребно је методолошки стандардизовати процедуре приликом прикупљања података. У том погледу, лимитирајући фактор овог истраживања је свакако чињеница да је неколико тимова своје дебитантске наступе остварило у Лиги шампиона у сезони 2019/2020, екипе које углавном долазе из фудбалски неразвијених земаља. Према томе, очигледно је овај узорак утицао на резултате истраживања. Такође, специјализација играча за игру на појединим позицијама, њихова улога у тиму, доноси вероватно различит утицај, самим тим и важност искуства приликом селекције играча. Такође, с обзиром да је испитиван утицај када су играчи у претходним сезонама стицали искуство у различитим улогама (стартер, замена, клупа), поставља се питање да ли искуство тренера у улогама тренера специјалисте доприноси њиховом раду, процењиваном на основу резултата, када тимове предводе у улози главног тренера!?

ЗАКЉУЧАК

На основу дефинисане претпоставке да ће стечено искуство играча и тренера имати утицај на остварене резултате тима, може се констатовати да се, на основу резултата овог истраживања, управо то и десило. Испоставило се да искуство играча, посебно стицано у улози играча који наступа у стартној постави и то у актуелном клубу, доприноси бољим резултатима тима. Сличан је налаз када су тренери у питању, али њихово искуство више је базирано на раду у истом такмичењу, али са претходним клубовима. Анализа је показала да се клубови ослањају на играче који се налазе у најбољим годинама (26-27) за испољавање способности, да се у односу на период од пре 30 година, просечна старост тимова повећала и да у последњих неколико година остаје на просеку 26,5, што указује на потребу за искуством играча са једне стране, али и селекцију играча који су способни да прате савремене захтеве игре, пре свега у физичком погледу.

Један од закључака овог истраживања иде у правцу великог значаја дугорочног планирања приликом селекције играча и структурирања када је композиција тима у питању. Потребно је имати и искуство, али и способност за интензитет игре. Међутим, битну улогу игра и стратешко увођење, пре свега, младих играча у тим, њихова припрема кроз епизодне улоге, па све до статуса стандардног играча. Најважније, потребан је индивидуалан приступ и анализа карактеристика играча у сваком погледу, јер су поједини млади играчи способни за игру на резултат и способни да носе терет великог притиска, док је другима за тако нешто потребно време, а не значи да је крајњи исход различит.

Тренерска струка представља један од најбитнијих фактора који опредељују резултат. На клубовима је да дефинисањем својих стратешких циљева, селектирају тренере који се према својим карактеристикама уклапају у вредности и идеје клуба, да према јасним критеријумима бирају оне који су потребни клубу, а не оне којима треба клуб. На крају, континуитет играчког и стручног кадра допринеће постизању добрих резултата само када је одабир и селекција свих актера вршена према унапред дефинисаним правилима.

ЛИТЕРАТУРА

1. Almeida, C., Ferreira, A. & Volossovitch, A. (2014). Effects of Match Location, Match Status and Quality of Opposition on Regaining Possession in UEFA Champions League. *Journal of Human Kinetics volume*,41, 203-214.
2. Bradley, P. S., Archer, D. T., Hogg, B., Schuth, G., Bush, M., Carling, C., & Barnes, C. (2016). Tier-specific evolution of match performance characteristics in the English 550 Premier League: it's getting tougher at the top. *Journal of Sports Sciences*, 34(10), 980 - 987
3. Clough, P., Earle, K., & Sewell, D. (2002). Mental toughness: The concept and its measurement. In I. Cockerill (Ed.), *Solutions in sport psychology* (pp. 32–45). London: Thomson.
4. Connaughton, D., Wadey, R., Hanton, S., & Jones, G. (2008). The development and maintenance of mental toughness: Perceptions of elite performers. *Journal of Sports Sciences*, 26, 83–95.

5. Evangelos, B., Aristotelis, G., Ioannis, G., Stergios, K. & Foteini, A. (2014). Winners and losers in top level soccer. How do they differ? *Journal of Physical Education and Sport*, 14(3), 398 - 405.
6. Gómez, M.A., Lago-Peñas C., Gómez M.T. et al. (2021). Impact of elite soccer coaching change on team performance according to coach- and club-related variables. *Biol Sport*, 38(4), 603-608.
7. Haugen, T. A., Breitschädel, F., & Seiler, S. (2020). Sprint mechanical properties in soccer players according to playing standard, position, age and sex. *J. Sports Sci.* 38, 1070–1076. doi: 10.1080/02640414.2020.1741955
8. Janković, A., Leontijević, B. & Tomić, L. (2016). Igra u napadu fudbalskih timova koji nastupaju u Ligi šampiona i Super ligi Srbije. *Fizička kultura*, 70 (1), 80 – 87.
9. James, N., Leeds, M., Sloane, P., Kern, W., Eschenfelder, M., Leunes, A., Petitpas, A., Hanin, W., Cushion, C. & Voight, M. (2007). Coaching Experience, Playing Experience and Coaching Tenure: A Commentary. *International Journal of Sports Science & Coaching* 2(2), 109-140
10. Kalén, A., Rey, E., de Rellán-Guerra, A. S., & Lago-Peñas, C. (2019). Are soccer players older now than before? Aging trends and market value in the last three decades of the UEFA champions league. *Front. Psychol.* 10:76. doi: 10.3389/fpsyg.2019.00076
11. Lago-Peñas C. (2010). Coach mid-season replacement and team performance in professional soccer. *Journal of Human Kinetics volume*, 28, 115–122.
12. Lago-Peñas C., Lago-Ballesteros J., Rey E. (2011). Differences in performance indicators between winning and losing teams in the UEFA Champions League. *Journal of Human Kinetics volume* 27, 135-146.
13. Maderer, D., Holtbrugge, D. & Schuster, T. (2014). Professional football squads as multicultural teams: Cultural diversity, intercultural experience, and team performance. *International Journal of Cross Cultural Management*, 14 (2), 215-238.
14. Nicholls, A. R., Polman, R. C. J., Levy, A., & Backhouse, S. H. (2008). Mental toughness, optimism, and coping among athletes. *Personality and Individual Differences*, 44, 1182–1192.
15. Oterhals G., Lorås H. & Pedersen A.V. (2021). Age at Nomination Among Soccer Players Nominated for Major International Individual Awards: A Better Proxy for the Age of Peak Individual Soccer Performance? *Front. Psychol.* 12:661523. doi: 10.3389/fpsyg.2021.661523
16. Paola, M.D., Scoppa, V. (2012). The effects of managerial turnover: evidence from coach dismissals in Italian soccer teams. *J. Sport Econ*, 13, 152–168.
17. Poli, R., Ravenel, L., & Besson, R. (2021). The sustainable squad management rating. CIES Football Observatory Monthly Report, 63.
18. Wallace, J.K. & Norton, K.I. (2014). Evolution of World Cup soccer final games 1966 - 2010. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 17, 223 - 228.
19. Weiss, M. R. (2004). Developmental sport and exercise psychology: A lifespan perspective. Morgantown, WV: Fitness Information Technology.
20. Winter, C. & Pfeiffer, M. (2015). Tactical metrics that discriminate winning, drawing and losing teams in UEFA Euro 2012. *Journal of Sports Sciences*, DOI: 10.1080/02640414.2015.1099714